
餓鬼道

La mondo de malsatulo

山口真一 / Yamaguti Sin'iti

まもなくお盆シーズンを迎えようとしています。お盆は、地域によって7月だったり8月だったりしますが、その起源はインドにあり、元来は安居（雨期に遊行せずに僧院に住して修行に専念すること）を終えた修行僧たちを飲食物をもって供養したことにあります。

この習慣は中国では定着しませんでした、そのかわりに「盂蘭盆経」という経典が創作され（厳密にはインド成立ではないので偽経とされる）、そこでは仏弟子の目連尊者が、百味の飲食物をもって修行僧たちを供養し、その功德によって、餓鬼道におちて苦しむ母を救ったと説かれます。これはおそらく事実ではないでしょう。なぜならば、目連尊者は出家として財産を持たず、他の修行僧たちに飲食物を供するのは不可能だからです。しかし、すべての経典がそうであるように、記述を文字通りの事実としてとらえるのではなく、文学的隠喩の中に込められたメッセージをどう読み解くか、どう味わうか、が大切でしょう。

「盂蘭盆経」では、釈尊が目連尊者に対して、「汝母、罪根深結」と語っています。目連尊者の母はどういう罪を犯したのでしょうか。これには諸説あって一定していませんが、共通するのは、息子の目連を溺愛した反面、

Baldaŭ venos la sezono de ulambano. Ĝia tempo varias laŭ regiono aŭ en julio aŭ en aŭgusto. Ĉiuokaze ĝia origino estas en Hindio; tie oni regalis per manĝaĵoj kaj trinkaĵoj bikŝuojn, kiuj ĵus finis intensivan kurson, kiu daŭris dum pluvsezono en certa monaĥejo.

Tiu ĉi kutimo ne estis fiksita en Ĉinio. Anstataŭe la *Sutro pri Ulambano* estis verkita (cetero ne estas sutro en la strikta senco sed pseŭdo-sutro, ĉar temas pri verko ne en Hindio). Laŭ tiu ĉi sutro la budha disĉiplo Maŭdgaljajana regalis bikŝuojn per manĝaĵoj kaj trinkaĵoj de diversaj gustoj kaj per tiu ĉi merito savis sian patrinon, kiu suferadis en la mondo de malsatulo. Tio ĉi tamen ne estas fakto plej verŝajne, ĉar al Maŭdgaljajana, mem bikŝuo posedanta neniom da valoraĵoj, ne eblas regali aliajn bikŝuojn. Sed same kiel ĉe aliaj sutroj, por ni estas grave kompreni kaj gustumi mesaĝon kaŝitan en literatura metaforo, ne rigardante ĝin kiel historian fakton.

En la *Sutro pri Ulambano* Ŝakjamunio diras al Maŭdgaljajana, "De via patrino la kulpo estas severe profunda." Do pro kio ŝi kulpis? Estas diversaj legendoj pri tio; komune inter ili estas, ke ŝi blinde amis sian filon Maŭdgaljajana kaj aliflanke estis tre avara. Laŭ unu legendo:

吝嗇家だったことです。一説には、息子の目連が出家に際して、「すべての修行者には惜しみなく布施をして下さい」と母に懇願し、母は最初はその通りにしていましたが、資産が尽きかけた時には、「わが子のために」と少しの財を残しておいたそうです。これが罪であったというのです。

目連の母の態度は、世俗的に見れば罪というほどのものではないでしょう。むしろ母の愛が称賛されるかも知れません。しかし仏教では罪なのです。なぜならば、わが子が可愛いというのは、自己愛の変形に過ぎないからです。仏教では「愛」を手放して礼讃しません。むしろ、自己への執着の一形態であると警告しています。「わが子を愛する」というとき、それは自我の延長線上にあるから愛しく思うのであって、他人の子と分け隔てなく愛しく思うわけはありません。わが子が出来が良いと嬉しいが隣の子の出来が悪いともっと嬉しい、わが子が自分の意に染まないと「可愛さ余って憎さ百倍」、ありていにいえば私たちの「愛」はその程度のものでしかありません。だからして、愛が深いほど憎しみも深くなります。そのような愛が高じて病的になると、「渴愛」とよばれます。目連の母は、愛のために渴いていたのです。これが餓鬼の世界です。

さて、目連は母を救うために得意の神通力を使って、食べ物を母に与えようとするのですが、それらは母の口に入る寸前に燃えてしまいます。神通力で母を救うことはできませんでした。

kiam Maŭdgaljajana estis forlasonta la hejmon, li petis de sia patrino, "Bonvolu donaci al ĉiuj monaĥoj malavare." Ŝi unue tiel faris, sed kiam ŝia havaĵo estis elĉerpiĝonta, ŝi restigis iom por sia filo. Jen tio ĉi estas ŝia kulpo.

Ŝia maniero ne estas grava kulpo laŭ sekulara vidpunkto. Probable oni preferus alte taksi ŝian sintenon kiel patrinan amon. Sed laŭ budhismo ĝi estas kulpo, ĉar ami sian idon estas nenio alia ol transformiĝo de mem-amo. Budhismo ne laŭdas amon senkondiĉe, sed prefere avertas nin, ke amo estas unu el la formoj de alligiĝo al memo. Ni amas nian idon, ĉar ĝi troviĝas en la kadro de nia disvastigita egoo, sed ne ĉar ni amas ĉiujn etulojn sendistinge pro filantropio. Ni ĝojas, ke nia ido estas bona en lerneja ekzameno, sed des pli ĝojas, ke najbara ido estas malbona. Kiam nia ido ne kondukas laŭ nia intenco, obliĝas rankora flamo pro rifuzita amo. Jen tiel estas reala aspekto de nia "amo". Tial, ju pli ni amas, des pli ni malamas. Kiam tia amo kreskas en eksternormalan staton, ĝi estas nomata "soifanta amo" (*tanhā*). La patrino de Maŭdgaljajana estis soifanta pro amo. Jen la mondo de malsatulo.

Maŭdgaljajana deziris savi sian patrinon kaj doni al ŝi manĝaĵojn uzante sian superhoman forton, en kiu li estas lerta. Sed manĝaĵoj bruliĝis tuj antaŭ ŝia buŝo. Li finfine ne povis savi ŝin per sia superhoma forto. Tio ne signifas, ke lia forto ne estas sufiĉa. Ju pli li fervoris savi

これは神通力が不足していたからではありません。そうではなく、目連が「母を救おう」と懸命になるほど、その母と同じ罪を犯すことになるからです。他にも大勢の餓鬼がいる中で、母だけを救おうとしても、これまたエゴイズムになってしまうのです。

ですから、釈尊が目連に対し、衆僧を供養することを勧めたのは、目連の視野狭窄を諫める意味があったのででしょう。まずは目連自身が母親への愛を超えて、真実の愛、無縁（無条件）の慈悲に目覚める必要があったのです。

さらに、「供養」とは元来、「仏・法・僧の三宝を敬い、これに香・華・飲食物などを供える」（大辞林）という意味ですから、目連が衆僧を供養したというのは、物質的な意味ではなく精神的な意味だったとも考えられます。これならば、出家である目連にも可能なことです。餓鬼道からの解放はエゴイズムからの解放に他なりませんから、目連は三宝に帰依することを通じて自らを解放し、それがまた母を救うことになったのではないのでしょうか。すなわち、目連の母の救いとは、わが子を通して三宝の尊さに気づかされたことにあったのででしょう。

現在の日本では、供養というと、ともすれば「死者の霊に供え物をする」「冥福を祈る」といった意味にとられがちですが、それはむしろ、目連の失敗を繰り返すことであり、亡き人と自分自身をともに、いよいよ餓鬼道に追いやっていくことになりはしないのでしょうか。

ŝin, des pli li kulpis en la sama maniero kiel lia patrino. Savi la patrinon sola inter multaj aliaj malsatuloj signifas egoismon finfine.

Ŝakjamunio admonis Maŭdgaljajana regali ĉiujn monaĥojn verŝajne por forkonsili mallarĝan vidkampon al li. Maŭdgaljajana mem devis la unua transiri amon al sia patrino kaj vekigi je la vera amo, t.e. la senkondiĉa kompatato.

Plie, "regalo" origine signifis estimon al la tri juveloj, t.e. la Budho, la Darmo kaj la Samgo, pere de donaco de incenso, floroj, manĝaĵoj kaj trinkaĵoj al ili. Eble Maŭdgaljajana regalis monaĥojn ne en la materia senco sed en la spirita senco. Al Maŭdgaljajana, mem monaĥo, certe eblis regalo de tiu ĉi senco. Emancipiĝo el la mondo de malsatulo estas nenio alia ol tiu el egoismo; Maŭdgaljajana emancipis sin mem pere de rifuĝo al la tri juveloj, kaj tio kondukis al saviĝo de lia patrino. Tio signifas, ke la saviĝo de la patrino estas en tio, ke ŝi rimarkis la altan valoron de la tri juveloj pere de sia filo.

En la nuna Japanio oni ĝenerale rigardas regalon kiel donacon al animo de mortintoj aŭ kiel preĝon por feliĉo de mortintoj en malluma mondo. Se oni regalias en tia senco, oni ripetas la malsukceson de Maŭdgaljajana kaj des pli forpelas sin mem kaj mortintojn al la mondo de malsatuloj, ĉu ne?